

OPACITAT, FATIGA I EMPATIA

Llums i ombres en la cobertura mediàtica de la crisi dels refugiats

TEXT LAURA SAULA

La crisi dels refugiats ha sacsejat consciències d'Europa i ha provocat una important cobertura mediàtica. Aquesta, però, no ha estat exempta de crítiques, problemes i, fins i tot, prejudicis. Alguns dels periodistes que l'han cobert sobre el terreny, així com diferents experts d'organitzacions humanitàries, analitzen com s'està informant d'un dels grans drames que ha viscut el vell continent en les darreres dècades.

Refugiats sirians arriben a l'illa grega de Lesbos davant la mirada d'un membre de l'ONG IsraAid. Foto: Lior Sperandeo / IsraAID.

Probablement, la primera imatge que vingui al cap dels ciutadans quan penseu en la crisi dels refugiats és la del petit Aylan Kurdi, aquell nen mort a la platja que va commocionar el món el setembre de 2015. Una instantània que va detonar una allau informatiu amb epicentre a les illes gregues i que va esdevenir la icona dels milers de morts que s'estaven (i encara s'estan) produint al Mediterrani.

Però, és possible que tots aquells periodistes arribats en veure la imatge, ja haguessin fet tard? Això es pregunta Miguel Pajares, president de la Comissió Catalana d'Ajuda al Refugiat. "Els mitjans no es van fixar en la magnitud de la crisi fins que els refugiats van començar a entrar a Europa", es lamenta. De fet, no només els periodistes es van mobilitzar en massa, sinó que també van fer-ho organitzacions humanitàries com Proactiva Open Arms,

"ELS MITJANS NO ES VAN FIXAR EN LA MAGNITUD DE LA CRISI FINS QUE ELS REFUGIATS VAN ENTRAR A EUROPA" Miguel Pajares, Comissió Catalana d'Ajuda al Refugiat

l'ONG de Badalona que va desplegar tot el seu dispositiu a partir d'aquella lamentable fotografia.

Ara bé, un cop a la platja grega de Lesbos, la gent de Proactiva es va adonar que, entre els periodistes que ja estaven treballant sobre terreny, no n'hi havia cap d'espanyol. "Els primers que ens van entrevistar i ens van donar a conèixer van ser la BBC", explica Laura Lanuza, responsable de Comunicació de l'organització.

No opina el mateix Javier Triana, col·laborador d'*El Periódico* a Turquia, qui ja cobria la tragèdia des de l'abril de 2015 en territori turc. "Que no hi hagués tanta demanda d'informació no vol dir que no ho estiguéssim cobrint des d'alguns mitjans nacionals", es defensa. Les limitacions de temps i pressupost són alguns dels factors que van endarrerir la cobertura sobre terreny de la crisi, segons

Óscar Gutiérrez, periodista de la secció d'Internacional d'*El País*. "Això i que als mitjans espanyols ens costa llançar-nos a la carretera", admet.

APROVATS, SI BÉ CAL MILLORAR

Segons l'informe *Moving stories. International Review of how media cover migration*, publicat el passat desembre per l'Ethical Journalism Network, i en el qual s'analitza

QUAN L'ONG PROACTIVA OPEN ARMS VA ARRIBAR A LESBOS VA ADONAR-SE QUE NO HI HAVIA CAP PERIODISTA ESPANYOL SOBRE EL TERRENY

la cobertura dels fluxos migratoris en catorze països del món, en indrets com Alemanya o el Regne Unit els mitjans s'han mogut entre línies editorials de caire

humanitari i solidari i altres més obertament xenòfobes, amb discursos oportunistes i estereotipats. Del nostre país no s'ha registrat cap

dada, per tant, encara és un tema bastant inexplorat en el sector.

En aquest sentit, però, Miguel Pajares detecta als mitjans estatals un discurs "entre neutre i solidari". Tot i això, adverteix que els periodistes haurien de demanar més transparència a la Comissió Europea. "Fins i tot entitats governamentals com l'ACNUR estan denunciant fets que no estan essent reflectits pels periodistes", lamenta.

DES QUE ELS MITJANS ESTAN CENTRATS EN ELS DESPLAÇAMENTS DE REFUGIATS, LA COBERTURA DE LA GUERRA DE SÍRIA HA DISMINUÏT

Per a Zouhair El Hairan, periodista marroquí del *Dow Jones* especialitzat en el món àrab i resident a Barcelona, un altre dels "suspensos" dels periodistes en la cobertura és la tendència a la generalització

i insinuar que tots els refugiats són de confessió musulmana. "Les persones que arriben dels diferents països tenen moltes confessions religioses, com la cristiana", explica.

D'altra banda, el periodista marroquí remarca com els mitjans europeus acostumen a fer un discurs molt paternalista i eurocentrista, "com si els únics responsables d'arreglar aquesta crisi

fossin els europeus, i els altres països àrabs fossin incapaçs de solucionar-ne els problemes interns".

La realitat, segons

El Hairan, és que "a països com Turquia, Iran, Líban o Jordània hi ha molts més refugiats instal·lats que en tota la Unió Europea". Precisament, en aquest punt Cristina Mas, periodista de la secció d'Internacional del diari *ARA*, fa autocrítica per a la professió, ja que creu que els mitjans estan donant una visió d'allau de refugiats en territori europeu desproporcionada. "I no només això sinó que els mitjans de comunicació tenen una tendència a victimitzar els refugiats", critica. "No se'ls tracta com a subjectes de dret i com a persones que han decidit agafar les regnes de la seva vida per millorar una situació", remarca la periodista.

Cal contextualitzar i saber més sobre el rerefons, i per a Mas, un dels problemes és que "molts mitjans de comunicació estan cobrint aquesta crisi des de les

seccions de Societat, i no d'Internacional, com hauria de ser". I tot això sense oblidar una de les grans diferències, segons la periodista

de l'*ARA*, entre la guerra de Síria i la de Bòsnia: el desafiament d'informar sobre el tema dels refugiats sense que afectin les notícies sobre els diferents atemptats gihadistes que tenen lloc en sòl europeu.

UNA GUERRA OBLIDADA?

Sovint és fàcil perdre de vista l'origen dels problemes. En aquest cas, el principal desencadenant d'aquesta fugida massiva és la guerra de Síria. Des que els mitjans de comunicació estan centrats en els desplaçaments de refugiats, la cobertura de la guerra siriana ha disminuït. Tot i això, per a Joan Roura, periodista d'Internacional dels Informatius de TV3, aquest no és un fet negatiu, perquè "s'ha aconseguit que molta gent es preguntés per què es des-

"DES DE L'ACORD ENTRE BRUSSEL·LES I TURQUIA, HI HA DESINFORMACIÓ I MOLT Poca TRANSPARÈNCIA" Javier Triana, *El Periódico*

placen aquestes persones. Potser es parla menys de la guerra de Síria, però més de les seves causes, de manera que se'n parla amb més coneixement i empatia".

Precisament, una de les grans dificultats que tenen actualment els periodistes i fotògrafs que estan cobrint aquesta crisi és poder treballar no només a Síria, sinó a les seves fronteres. Edu Ponces, fotògraf de l'agència RuidoPhoto que va seguir la

ruta dels refugiats entre Jordània, Grècia i els Balcans, explica com l'autèntica censura informativa del moment ha recaigut en la "dificultat d'aconseguir informació sobre els punts fronterers del país siria, on hi ha milers de persones retingudes sense cap mena d'ajuda humanitària". Qui també està patint la falta d'informació és Javier Triana, instal·lat a Istanbul, qui assegura que, des de l'acord entre Brussel·les i Turquia, "hi ha desinformació i molt poca transparència".

En l'altre extrem, els periodistes afirmen que des de Grècia i fins a l'interior d'Europa és molt senzill treballar sobre el terreny seguint la riuada de desplaçats. Fins i tot en alguns punts hi sol haver una gran concentració de periodistes i fotògrafs, majoritàriament freelance. Sergi Càmarà, fotògraf d'*Eldiario.es* i *Naciodigital.cat*, va acompanyar durant mesos els passos dels refugiats des de l'illa de Lesbos passant per Macedònia, Hongria, Croàcia i Eslovènia. "Hi ha hagut una allau de fotògrafs a Lesbos, i en determinats moments fins i tot m'ha fet una mica de vergonya", confessa

Un grup de refugiats siris dins del territori turc. Foto: I. Prickett / UNHCR

CONFUSIONS EN EL LLENGUATGE

Al Jazira va publicar, l'agost del 2015, un article titulat "Per què Al Jazira no dirà *migrants mediterranis*" (Why Al Jazeera will not say Mediterranean migrants). En aquest article, la cadena es queixava del mal ús emprat per molts periodistes a l'hora d'etiquetar les persones que estan vivint aquesta crisi. El dret internacional considera que una persona és refugiada si fuig d'un país que està en situació de conflicte i la seva vida corre perill. En canvi, un migrant econòmic surt del seu país per pròpia voluntat i segueix tenint la protecció del govern. Ara bé, la realitat és que hi ha molts mitjans que utilitzen indistintament els termes *refugiats* i *migrants* o *immigrants* en els mateixos titulars. Per exemple, el 20 de gener passat, a *La Vanguardia* un article deia: "Els països de l'Est exigeixen a Grècia que retingui els immigrants" i com a subtítol: "Unicef adverteix que el fred de l'hivern està castigant els nens refugiats". Una altra confusió habitual dels mitjans és la incorrecta diferenciació entre *traficants* i *contrabandistes*, dos termes que han sortit molt en la cobertura de la crisi. D'una banda, els traficants són persones que forcen a altres a fer determinades coses sense la seva autorització. En canvi, els contrabandistes són pagats per oferir certs serveis, com ajudar a travessar una frontera, però la seva relació acaba un cop assolit l'objectiu.

Una jove refugiada creua la frontera siriana amb el seu fill als braços. Foto: S. Rich / UNHCR

Càmara. Laura Lanuza ho exemplifica amb el fet que molt sovint es troba grups de fotògrafs al port de l'illa "esperant per fer la foto del nen a la barca".

Segons Óscar Gutiérrez, un altre dels reptes dels periodistes que retraten la part més humana del conflicte és que, tot i que la gran majoria de persones estan disposades a parlar amb els corresponents, "molts volen tornar al seu país quan acabi la guerra, i aparèixer en un mitjà de comunicació els pot comportar un risc". Un fet que els periodistes han de tenir molt en compte, recorda Gutiérrez.

CAIGUDA INFORMATIVA

Tot i que la crisi dels refugiats se segueix tractant als mitjans i la gravetat del conflicte està augmentant, Miguel Pajares considera que el volum d'informació que

es publica ha anat a la baixa en els últims mesos. Els periodistes que estan en actiu

"HI HA HAGUT UNA ALLAU DE FOTÒGRAFS A LESBOS, I EN DETERMINATS MOMENTS M'HA FET UNA MICA DE VERGONYA" Sergi Càmera, fotògraf

cobrint la crisi no ho saben veure, ja que el seu dia a dia no els permet observar-ho amb perspectiva. Amb tot, Óscar

Gutiérrez reconeix que s'està arribant a una certa "fatiga en l'audiència i s'està

normalitzant el tema". Tot i això, segons aquest periodista, encara hi ha moltes coses per explicar i, sobretot, falta narrar el final

d'aquest camí que tantes persones estan recorrent. Encara s'ha de cobrir el final d'aquesta gran història. Ç

Més informació a:

<http://bit.ly/1OgYoOA> → Informe Moving stories. International Review of how media cover migration (Ethical Journalism Network desembre, 2015)

<http://bit.ly/1rFJEyR> → Estudi sobre periodisme i immigració. Inmigracionalismo 3 (Red Acoge, desembre 2015)

<http://bit.ly/1On6XIH> → Revista Migraciones Forzadas (gener 2016).

+ info